

การพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์: กรณีหนังสืออนุสรณ์งานศพ
หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
TU Library Cremation Book Digitization Project

รตยา พนมวัน ณ อยุธยา, วิไลลักษณ์ ดวงบุพผา
หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ e-mail: rataya_p@tu.ac.th

บทคัดย่อ

หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของหนังสืออนุสรณ์งานศพในฐานะบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีต อันเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า วิจัยทางด้านชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ศาสนา และองค์ความรู้แขนงต่าง ๆ ของคนในปัจจุบัน กอปรกับความต้องการสงวนรักษาททรัพยากรที่มีค่านี้ให้คงอยู่สืบต่อไป จึงได้เริ่มพัฒนาคอลเลกชันข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์หนังสืออนุสรณ์งานศพขึ้น โดยนำหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหารร่วมกับหนังสืออนุสรณ์งานศพ หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มาแปลงให้อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ขั้นตอนการดำเนินการครอบคลุมตั้งแต่การคัดเลือกหนังสืออนุสรณ์งานศพ การกำหนดนโยบายในการจัดเก็บและเผยแพร่ การแปลงรูปเป็นดิจิทัลไฟล์และตรวจสอบคุณภาพ การกำหนดและตรวจสอบความถูกต้องของเมทาดาทา การนำออกเผยแพร่ ตลอดจนการแก้ไขเมื่อเกิดข้อผิดพลาด ปัจจุบันหอสมุดฯ ได้แปลงรูปและเผยแพร่หนังสืออนุสรณ์งานศพในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์แล้วกว่า 6,400 ชื่อเรื่อง ผ่านเว็บไซต์ของหอสมุดฯ และเว็บไซต์ของ Internet Archive (<https://archive.org/>) โดยอนุญาตให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงเอกสารฉบับเต็มโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

คำสำคัญ:

หนังสืองานศพ, หนังสืออนุสรณ์งานศพ, ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์, วัดบวรนิเวศวิหาร,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

The Thammasat University Library recognizes the importance and importance of cremation volumes as historical records. They are sources of information in the study of history, biography, literature, religion, sociology, folklore, and cognitive science. Due to an ongoing need to preserve this valuable resource, a library formed in Wat Bowonniwet Vihara cremation collection and also TU library cremation collection. Cremation volumes were selected and benefited from production and quality inspection, with proofreading and metadata defined and verified. The TU Library is

involved in an extensive digitizing project of this material. The texts, housed on the Internet Archive (<https://archive.org>) and Thammasat University Digital Collection which may be accessed through the TU Library website. So far over 6,400 items have been scanned, and are available to be consulted by the general public at no charge.

Keyword:

Cremation Book, Digitization, Wat Bowonniwet Vihara, Thammasat University

บทนำ

“หนังสืออนุสรณ์งานศพ” หรือ “หนังสืองานศพ” คือหนังสือที่จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเพื่อแจกให้ผู้ที่เข้าร่วมในงานศพ ในประเทศไทยเริ่มจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์แจกในงานพระเมรุพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรณาภรณ์เพชรรัตน์ เมื่อ พ.ศ. 2423 ในชื่อ “สาราทานปริยายกถามรรค” เพื่อพระราชทานแก่พระสงฆ์ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ถือว่าเป็นหนังสือสวดมนต์ภาษาไทยเล่มแรกที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ต่อมาการเรียบเรียงประวัติผู้วายชนม์ลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพเริ่มเป็นที่นิยม ควบคู่ไปกับการนำเสนอเนื้อหาด้านพระพุทธศาสนา และเพิ่มเติมเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจในภายหลัง โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพฯ ทรงใช้หอสมุดวชิรญาณเป็นแหล่งข้อมูลในการจัดพิมพ์ และพัฒนาออกสู่สังคมในวงกว้างนับแต่นั้นมา

โดยทั่วไปหนังสืออนุสรณ์งานศพจะประกอบด้วยประวัติและผลงาน คำไว้อาลัยของเครือญาติ และเพื่อนสนิท ซึ่งทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา สะท้อนให้เห็นตัวตนของผู้วายชนม์ มีความสำคัญในด้านการศึกษาเรื่องสืบเชื้อสายตระกูล ความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ และในส่วนเนื้อหานั้นมีความหลากหลายตามความประสงค์ของครอบครัว หรือแม้กระทั่งตัวผู้วายชนม์เอง อาจจะเป็นเรื่องศาสนา วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ตำราเรียน บันทึกส่วนตัวที่หาอ่านได้ยากในหนังสือทั่วไป ตลอดจนเรื่องเบ็ดเตล็ดอย่างเรื่องการทำอาหาร ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในหลาย ๆ แขนง หนังสืออนุสรณ์งานศพแต่ละเล่มมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไปและเป็นหนังสือที่มีคุณค่าหายาก เนื่องจากเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นในวาระเดียวเท่านั้น

ประเทศไทยนับประเทศเดียวในโลกที่มีการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพด้วยคุณลักษณะเฉพาะของหนังสือและความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ จึงทำให้มีหลายหน่วยงานมีการจัดเก็บหนังสือประเภทนี้ โดยเฉพาะวัดบวรนิเวศวิหาร ที่ได้เปิดให้บริการห้องสมุดที่จัดเก็บหนังสืออนุสรณ์งานศพ ในวาระครบ 100 ปี ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ซึ่งถือว่าเป็นห้องสมุดอนุสรณ์งานศพแห่งแรกในประเทศไทย

สำหรับหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญในการรวบรวมและสงวนรักษาหนังสืออนุสรณ์งานศพ โดยหอสมุดปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นหนึ่งในห้องสมุดสาขาของหอสมุดฯ ได้รวบรวมหนังสืออนุสรณ์งานศพมาจัดเก็บอยู่ในคอลเล็กชันหนังสือหายาก และให้บริการในระบบชั้นปิด (Close shelf)

ปีพ.ศ. 2558 นับเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือในการพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของหนังสืออนุสรณ์งานศพระหว่างหอสมุดฯ กับวัดบวรนิเวศวิหาร โดยวัดบวรนิเวศวิหารได้อนุญาตให้หอสมุดฯ สามารถนำหนังสืออนุสรณ์งานศพที่ทางวัดได้จัดเก็บและรวบรวมไว้มาดำเนินการแปลงรูปเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ สามารถเผยแพร่และเปิดโอกาสให้สาธารณชนทั่วไปเข้าถึงเอกสารฉบับเต็มได้ผ่านระบบสารสนเทศของหอสมุดฯ

จากความร่วมมือดังกล่าว นับเป็นโอกาสอันดีที่หอสมุดฯ จะได้ใช้พันธกิจนี้ในการบริหารจัดการ และพัฒนาคอลเล็กชันข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของหนังสืออนุสรณ์งานศพให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ซึ่งนอกจากจะเป็นการ

สงวนรักษาสิ่งพิมพ์ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาแล้ว ยังเป็นการขยายโอกาสในการเรียนรู้ สืบสาน และส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมนี้แก่ชนรุ่นหลัง โดยมีเป้าหมายคือ การรวบรวม แปลงรูป และเผยแพร่หนังสืออนุสรณ์งานศพให้ได้มากที่สุด เพื่อเป็นคลังทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะด้านที่มีคุณค่าและมีส่วนในการอนุรักษ์มรดกของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของหนังสืออนุสรณ์งานศพด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีมาตรฐาน
2. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยแก่สาธารณชน
3. เพื่ออนุรักษ์ และสงวนรักษาหนังสืออนุสรณ์งานศพให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

1. การคัดเลือกหนังสืออนุสรณ์งานศพ

หนังสืออนุสรณ์งานศพที่จะจัดทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ นำมาจาก 2 แหล่ง คือ ห้องหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร และหอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยทั่วไปแล้วหนังสืออนุสรณ์งานศพจะมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ รูปผู้วายชนม์ ชีวประวัติ และเนื้อหา ซึ่งแต่ละเล่มอาจจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้การจัดทำข้อมูลหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นไปในแนวทางเดียวกัน หอสมุดปรีดี พนมยงค์ จะเป็นผู้รับผิดชอบในการคัดเลือกหนังสือเพื่อส่งให้งานพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดำเนินการต่อ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หลักเกณฑ์การพิจารณาหนังสืออนุสรณ์งานศพ

ลักษณะของหนังสือ	พิจารณาเป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพ
มีเนื้อหาบ่งบอกว่าเป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพ	✓
ไม่มีชีวประวัติ แต่มีระบุในหน้าปก หรือคำนำว่าจัดพิมพ์เป็นที่ระลึกงานศพ	✓
หนังสือที่มีเพียงสตีกเกอร์ติดว่าเป็นที่ระลึกงานศพ แต่เนื้อหาของหนังสือไม่ได้บ่งบอกว่า เป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพ	✗
หนังสือที่จัดพิมพ์ก่อนงานศพ	✓
หนังสือที่จัดพิมพ์หลังงานศพ	✗
หนังสือที่แจกเป็นชุดในงานศพ และมีเนื้อหาเล่มใดเล่มหนึ่งเป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพ	✓

2. การตรวจสอบความซ้ำซ้อนและคัดแยกเล่มเพื่อผลิตไฟล์

บรรณารักษ์หอสมุดปรีดี พนมยงค์ ตรวจสอบความซ้ำซ้อนของการผลิตไฟล์หนังสืออนุสรณ์งานศพในเบื้องต้น จากฐานข้อมูลทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Thammasat University Digital Collection) ที่ลิงก์ <http://beyond.library.tu.ac.th/>

หากไม่พบว่ามีการจัดทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ จะจัดทำรายการหนังสือและส่งพร้อมตัวเล่มให้งานพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดำเนินการต่อไป

เมื่อเจ้าหน้าที่หรือบรรณารักษ์งานพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ รับหนังสืออนุสรณ์งานศพจากหอสมุดปรีดีพนมยงค์แล้ว จะคัดแยกเล่มเพื่อผลิตไฟล์ดิจิทัล โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 งานพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นผู้รับผิดชอบการแปลงรูปหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นดิจิทัลไฟล์ด้วยเครื่องสแกนเนอร์ V-Shape

2.2 จัดจ้างทัศนสถานหญิงกลาง บางเขนเป็นผู้รับผิดชอบการแปลงรูปหนังสืออนุสรณ์งานศพ ตามรายละเอียดคุณลักษณะงานที่หอสมุดฯ กำหนด

จากนั้น เจ้าหน้าที่หรือบรรณารักษ์งานพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตรวจสอบความซ้ำซ้อนของการผลิตไฟล์หนังสืออนุสรณ์งานศพอีกครั้ง โดยนำชื่อผู้วายชนม์ ค้นหาไฟล์รายการหนังสือที่เตรียมผลิตไฟล์ในไฟล์ Excel

3. การผลิตไฟล์ดิจิทัล

3.1 งานพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ผลิตไฟล์เอง มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

3.1.1 บรรณารักษ์วิเคราะห์ข้อมูลและเนื้อหาหนังสืออนุสรณ์งานศพ เช่น Title, Title Alternative, Creator, Keyword, Description, Table of contents, Publisher, Date เป็นต้น เพื่อกำหนดเมทาดาตามาตรฐาน Dublin core และบันทึกในไฟล์ “Cre.xlsx” ที่จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกรายการหนังสือๆ ที่จะนำไปผลิตไฟล์เข้าฐานข้อมูล

3.1.2 บรรณารักษ์พิมพ์ข้อมูลเมทาดาตาลงในเทมเพลตไฟล์ Excel ซึ่งการลงข้อมูลเมทาดาตาในฐานข้อมูล มีดังนี้

ตารางที่ 2 รายการเมทาดาตาหนังสืออนุสรณ์งานศพ

รายการเมทาดาตา (Element)	รายละเอียด
Code	ระบุ Code ของ File เอกสารที่ตั้งชื่อไว้ เช่น cre1350
Title	ชื่อเรื่องตามที่ปรากฏในหน้าปกใน
Title Alternative	ชื่อเรื่องอื่น ๆ เช่น ชื่อเรื่องเทียบเคียง ชื่อเรื่องเพิ่มเติม
Creator	ชื่อผู้รับผิดชอบเนื้อหาหลัก
Creator in other language	ชื่อผู้รับผิดชอบภาษาอื่น ที่ไม่ใช่ภาษาหลักของเนื้อหา
Contributor	ชื่อผู้รับผิดชอบอื่น ๆ เช่น ผู้แปล ผู้รวบรวม บรรณาธิการ เป็นต้น
Keyword	ชื่อ-สกุล, ปีเกิด-ปีตาย, คำสำคัญของเนื้อหาในเล่ม, หนังสืองานศพ, หนังสืออนุสรณ์งานศพ, Cremation, วัดบวรนิเวศวิหาร, Wat Bowonniwet Vihara, หนังสืออนุสรณ์งานศพวัดบวรนิเวศวิหาร, หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, Thammasat University Library
Description	ระบุหมายเหตุเกี่ยวกับอนุสรณ์งานศพ
Publisher	สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์
Date	ใส่ปีพิมพ์ เป็นปี ค.ศ.
Type	ประเภทของเนื้อหาใส่ Text
Format	รูปแบบการนำเสนอ: Application/pdf
Format-Extent	ลักษณะทางกายภาพของเอกสาร เช่น ก-ข, 78 หน้า
Language	ภาษาของเอกสาร เช่น tha/eng/fre เป็นต้น

จากนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ผลิตไฟล์จะตรวจสอบความครบถ้วนของชุดข้อมูล และคัดลอกข้อมูลเมตาดาตาจากไฟล์ Excel ลงในระบบ Archive.org แล้วจึงสแกนหนังสืออนุสรณ์งานศพด้วยความละเอียดสูงสุด พร้อมตรวจสอบความครบถ้วน คมชัด และส่งเข้าระบบ Archive.org

3.1.3 องค์กร Internet archive จะดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ จัดการไฟล์ จัดเก็บและนำออกให้บริการผ่านเว็บไซต์ Archive.org ภายใน 10 วันทำการ และจะจัดเก็บไว้บนระบบ Archive.org เป็นเวลา 25 ปี

3.1.4 เมื่อเผยแพร่บนระบบ Archive.org แล้ว บรรณารักษ์จะดาวน์โหลดไฟล์ pdf และตรวจสอบความคมชัด ครบถ้วน หากยังไม่สมบูรณ์จะแจ้งแก้ไขและสแกนซ่อม แต่ถ้าไฟล์สมบูรณ์เรียบร้อยจะนำเข้าฐานข้อมูล Thammasat University digital collection ต่อไป

3.2 การจัดจ้างทัตสถานหญิงกลาง บางเขน ผลิตดิจิทัลไฟล์

เนื่องจากหนังสืออนุสรณ์งานศพมีจำนวนมาก หากหอสมุด ฯ ผลิตเองทางเดียวจะทำให้ข้อมูลออกให้บริการช้า และใช้ระยะเวลานานกว่าจะแล้วเสร็จ เพราะมีเครื่องสแกนเพียงเครื่องเดียว ดังนั้น หอสมุด ฯ จึงได้จัดจ้างทัตสถานหญิงกลาง บางเขน สแกนอีกทางหนึ่ง โดยได้นำเครื่องสแกนของหอสมุด ฯ เข้าไปเพื่อใช้ในงานสแกนจำนวน 2 เครื่อง รวมถึงสอนวิธีการผลิตและแนะนำ การใช้งาน การจัดจ้างทัตสถานหญิงกลาง บางเขนผลิตไฟล์ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.2.1 เจ้าหน้าที่งานพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เตรียมเล่มหนังสืออนุสรณ์งานศพส่งทัตสถานหญิงกลาง บางเขน โดยทำรายการหนังสือ เขียนหมายเลขกล่องและลำดับที่ของหนังสือตามที่บันทึกในไฟล์ “Cre.xlsx” ที่จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกรายการหนังสือ ฯ ที่จะนำไปผลิตไฟล์นำเข้าฐานข้อมูล ลงในแถบกระดาษ จากนั้นแนบแถบกระดาษกับตัวเล่มแต่ละเล่มและนำหนังสือทั้งหมดใส่กล่อง

3.2.2 นำส่งเล่มเพื่อทำการสแกน โดยตั้งค่าความละเอียดสูงสุด และรับงานสแกนพร้อมตัวเล่มที่ทำเสร็จแล้วกลับมามตรวจสอบคุณภาพไฟล์ หากพบความผิดพลาด เช่น หน้าขาด ไม่คมชัด ทำการส่งซ่อมสแกนอีกครั้งหนึ่ง

3.2.3 บรรณารักษ์ผู้สร้างทางเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เตรียมไฟล์หนังสืออนุสรณ์งานศพเพื่อนำเข้าระบบ Thammasat University digital collection จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลและเนื้อหาหนังสืออนุสรณ์งานศพเพื่อกำหนดเมตาดาตาตามมาตรฐาน Dublin core และบันทึกในไฟล์

3.2.4 ลดขนาดไฟล์คุณภาพสูงให้มีขนาดเหมาะสมสำหรับนำเข้าให้บริการบนระบบ และใส่ลายน้ำวัดบรรณิเวศวิหาร หรือหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3.2.5 บรรณารักษ์อัปโหลดข้อมูลเมตาดาตาและไฟล์ขึ้นระบบ เพื่อให้บริการต่อไป

ผลการศึกษา

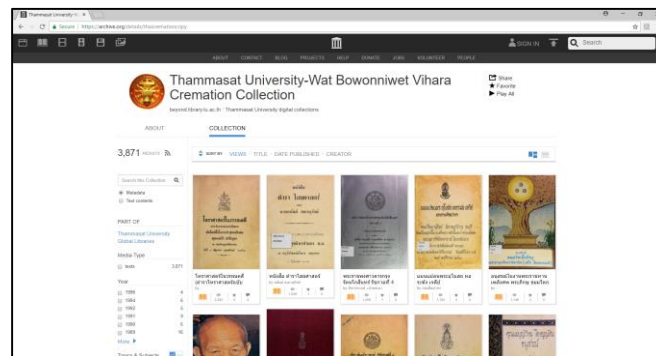
ปัจจุบันหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ผลิตไฟล์หนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบรรณิเวศวิหาร เพื่อนำเข้าฐานข้อมูล 2 ฐาน คือ ฐานข้อมูลทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Thammasat University digital collection) ซึ่งสามารถเข้าถึงได้จากเว็บไซต์หอสมุด ฯ ที่ <https://library.tu.ac.th/> และฐานข้อมูล Archive.org เข้าถึงได้จาก <https://archive.org/details/thaicremationcopy> โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ฐานข้อมูลทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 6,424 ชื่อเรื่อง โดยเข้าถึงจากเว็บไซต์หอสมุด ฯ ที่ <https://library.tu.ac.th/> เลือกเมนู Resources > TU Digital Resources > เลือก Wat Bowornniwet Vihara Collection

ภาพที่ 1 หน้าแรกของคลังหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร ฐานข้อมูล Thammasat University digital collection

2. หนังสืออนุสรณ์งานศพ ฐานข้อมูล Archive.org จำนวน 3,871 ชื่อเรื่อง โดยเข้าถึงจาก <https://archive.org/details/thaicremationcopy>

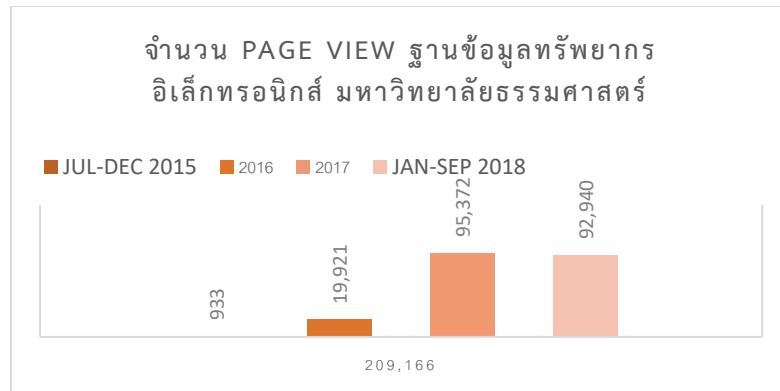

ภาพที่ 2 หน้าแรกของคลังหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร ในฐานข้อมูล Archive.org

อภิปรายผล

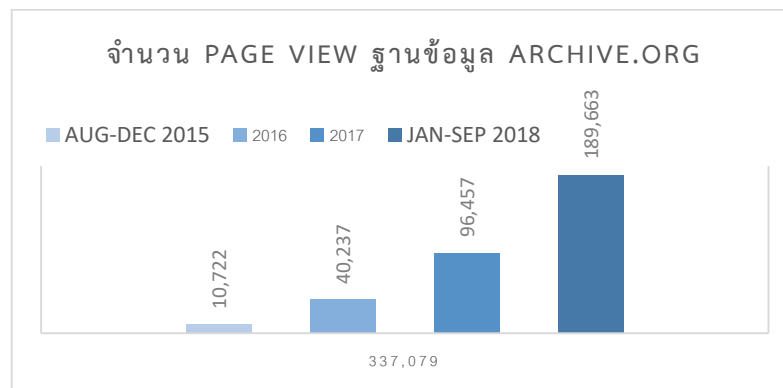
จากการดำเนินงานที่ผ่านมา มีการเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์หนังสืออนุสรณ์งานศพ โดยแบ่งออกตามฐานข้อมูล ดังนี้

1. ฐานข้อมูลทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาพที่ 3 จำนวน Page view หนังสืออนุสรณ์งานศพ ฐานข้อมูลทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2. ฐานข้อมูล Archive.org

ภาพที่ 4 จำนวน Page view หนังสืออนุสรณ์งานศพ ฐานข้อมูล Archive.org

นับตั้งแต่หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ร่วมมือกับวัดบวรนิเวศวิหารในการพัฒนาคอลเล็กชันข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของหนังสืออนุสรณ์งานศพ เมื่อปี 2558 ปัจจุบันหอสมุด ฯ ได้ดำเนินการแปลงรูปหนังสืออนุสรณ์งานศพ เพื่อนำเข้าฐานข้อมูลทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว 6,424 ชื่อเรื่อง และนำเข้าฐานข้อมูล Archive.org 3,871 ชื่อเรื่อง

โดยมียอดการเข้าชมทั้งสิ้น 209,166 ครั้ง และ 337,079 ครั้ง ตามลำดับ (ข้อมูล ณ วันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2561) จากทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งในแต่ละปียอดการเข้าชมได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต

จากสถิติที่หอสมุด ฯ รวบรวมได้ เป็นเพียงสถิติพื้นฐานที่แสดงถึงความนิยม หรือปริมาณการเข้าชม (Page view) เท่านั้น หอสมุด ฯ ไม่สามารถทราบข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ เป็นการยากที่จะวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการใช้งานที่สัมพันธ์กับคุณลักษณะส่วนบุคคล ดังนั้น

หอสมุด ฯ จึงมีนโยบายที่จะพัฒนาระบบสารสนเทศที่หน่วยงานสามารถบริหารจัดการสิทธิการใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Digital right management) ได้ โดยมีระบบข้อมูลสมาชิกเป็นโมดูลหนึ่งของระบบ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดและประกาศสิทธิ ตลอดจนจำกัดการเข้าถึงดิจิทัลไฟล์ได้อย่างเหมาะสม และนำระบบมาใช้จัดเก็บและเผยแพร่ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของหอสมุด ฯ ต่อไป

นอกจากนี้ หอสมุด ฯ คาดว่ายังมีหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทย ที่ได้จัดเก็บและรวบรวมหนังสืออนุสรณ์งานศพไว้ในครอบครอง จะเป็นการดี หากเกิดกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของหนังสืออนุสรณ์งานศพขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นเครือข่ายเพื่อเผยแพร่และแบ่งปันดิจิทัลไฟล์แล้ว ยังสามารถใช้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการหนังสืออนุสรณ์งานศพ ตลอดจนเป็นพลังขับเคลื่อนในหลายภาคส่วนให้มีความสำคัญกับการอนุรักษ์และสืบทอดหนังสืออนุสรณ์งานศพให้เป็นมรดกของชาติไทยสืบไป

ข้อเสนอแนะ

หนังสือของห้องสมุดวัดบวรนิเวศวิหารและหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังมีอีกหลายประเภทที่มีคุณค่า ควรนำมาแปลงรูปเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น สิ่งพิมพ์เก่า หนังสือหายาก ซึ่งหอสมุด ฯ จะพิจารณาจัดทำเป็นลำดับถัดไป

การนำไปใช้ประโยชน์

1. ประโยชน์ต่อนักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และบุคคลทั่วไป

หนังสืออนุสรณ์งานศพมีคุณค่าต่อการศึกษาค้นคว้า ชีวประวัติและคำไว้อาลัย สะท้อนให้เห็นตัวตนของผู้วายชนม์ ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์เครือญาติและเพื่อนสนิท เนื้อหาที่มีความหลากหลาย มีทั้งเรื่องทางวิชาการ เช่น ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม แม้กระทั่งความบันเทิงอย่างวรรณกรรม ทำให้ผู้อ่านได้พัฒนาต่อยอดความรู้ หรือเลือกอ่านเรื่องที่ตนเองสนใจ ซึ่งผู้รับบริการสามารถสืบค้นและเข้าถึงหนังสืออนุสรณ์งานศพได้ทุกที่ ทุกเวลา ไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกของหอสมุด ฯ และไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ

2. ประโยชน์ต่อห้องสมุด

ห้องสมุดเป็นแหล่งจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลาย การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดความเป็นระบบ ส่งผลให้การบริการเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็ว สะดวกต่อบรรณารักษ์ผู้ให้บริการ ลดข้อจำกัดในด้านพื้นที่ และความไม่เพียงพอของทรัพยากรสารสนเทศประเภทสิ่งพิมพ์ และที่สำคัญเป็นการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ชื่อเสียงของหอสมุด ฯ ในฐานะผู้ให้บริการหนังสืออนุสรณ์งานศพฉบับอิเล็กทรอนิกส์แก่ประชาชนทั่วไปได้ทราบ และเกิดความไว้วางใจให้หอสมุด ฯ จัดเก็บรักษาหนังสืออนุสรณ์งานศพที่ระลึกต่อบุคคลผู้เป็นที่รัก นำมาซึ่งการพัฒนาข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์หนังสืออนุสรณ์งานศพให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

3. ประโยชน์ต่อสังคม

หนังสืออนุสรณ์งานศพ เป็นเครื่องระลึกถึงคุณความดีของผู้วายชนม์ และเป็นแหล่งขุมทรัพย์ทางปัญญาที่สำคัญ ซึ่งประเทศไทยถือเป็นประเทศเดียวในโลกที่มีวัฒนธรรมการจัดทำหนังสืออนุสรณ์งานศพนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และยังคงสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อเวลาผ่านไปข้อมูลบนแผ่นกระดาษอาจชำรุดและเลือนหาย การแปลงรูปหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ จะทำให้องค์ความรู้นั้นยังอยู่ และสืบทอดวัฒนธรรมการจัดทำหนังสืออนุสรณ์งานศพอันเป็นเอกลักษณ์ของไทยให้คงอยู่สืบไป

รายการอ้างอิง

- พัชรี ภูริเทเวศน์. (2534). ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ. *โดมทัศน์*, 12(1), 39-44.
- รัตนา เตชามหาชัย. (2544). หนังสืออนุสรณ์งานศพในหอสมุดปรีดี พนมยงค์. *โดมทัศน์*, 22(1), 49-56.
- หอสมุดแห่งชาติ. (2559). *เสวนาวิชาการ เรื่อง ชุมทรัพย์ที่รกรากหนังสืออนุสรณ์งานศพ*. เข้าถึงได้จาก <http://library2.parliament.go.th/wichakarn/content-seminar/r20160830.pdf>